

celo do te mere, da v svojem delu o družabnem življenju v Celju na prelomu stoletja uporablja povsem njegove "definicije posameznih pojavov družbenega življenja", pri čemer pa nikjer v svoji knjižici ne omenja ne Ovseca ne Godinove, temveč ju odpravi le s skromno opombo, da je vidike družabnega življenja "poskušal oblikovati po že ustaljeni shemi iz etnoloških orisov družabnega življenja v Ljubljani in v Mariboru".

No, če sem se v Ovščevi konstrukciji s svojo knjižico o družabnem življenju v Celju že znašel v vlogi kronske priče, ki naj bi najbolje dokazovala njegove, po mojem mnenju neargumentirane teze (na njih bodo gotovo odgovorili prizadeti etnologi), sem "brez paranoičnih podtonov" Ovseca prisiljen spomniti, da v "historičnem opisu" svojega primera pozablja predvsem na dvoje:

1. Na dejstvo, da gre pri moji knjižici za časovno, metodološko in tudi vsebinsko povsem drugačen pristop, ne glede na to, da sem se pri razdelitvi snovi (zaradi primerjave) skušal držati notranje strukture obeh že omenjenih del. V svoji knjigi sem se omejil na čas na prelomu stoletja (1890-1914), napisal sem jo na podlagi arhivskih in časopisnih virov, z njo pa sem želel prikazati predvsem to, kako so se ostri nacionalni boji odražali v posameznih segmentih vsakdanjega življenja.

2. Zlasti pa na staro resnico, da se v znanosti z nikomer nič ne načenja in še manj kaj s kom končuje - za kar je lep dokaz tudi Ovščev Oris, ki bolj kot na (ustnih) virih temelji na literaturi.

Kar pa se tiče Ovščevega očitka, da sem uporabljal "njegove definicije posameznih pojavov družabnega življenja", mu moram pritrditi. Res je, uporabljal sem pojme: družabno življenje, gostilne in kavarne, društva, kulturne prireditve, izleti v naravo in še mnoge druge. Dodal pa sem (mogoče je Ovsec spregledal) tudi pretepe. To je torej moja inovacija.

DAMJANU J. OVSCU

SLAVKO KREMENŠEK

Spoštovani kolega Ovsec, navezujem na vaše pisanje v 1.-2. številki Glasnika SED za leto 1992 (str. 14-20). Pišem vam v obliki, ki je doslej nisem gojil, se mi pa zdi glede na zadnja dva odstavka vašega teksta še najbolj primerna. Obračate se namreč name v takšnem slogu: "Zavedajte se, da vsega tistega, česar ne morete inkorporirati v svoj svetovni nazor, v svoj pogled na svet, ne morete definirati kot podtikanje." Ali: "Ker se v svoji polemiki imate za prostodušneža, sem to besedo, kadarkoli sem jo omenil, podčrtal." (Prostodušnost pa naj bi imela, kot pravite, "zelo hitro izrazito negativno konotacijo").

Moja "polemika": v 3.-4. številki Glasnika SED za leto 1991 (str. 137-139) sem vas "lepo prosil", da bi mi ob "prvi možni priliki" postregli z dejstvi, ki bodo utemeljila nekatere vaše trditve, ki ste jih zapisali v Časopisu za zgodovino in narodopisje (1991, št.1., str. 119-123). Trdili ste namreč, da ste se z meščanstvom ukvarjali "v letih, ko so bile centralne sile univerze usmerjene v raziskave 'proletarskega' in 'kmečkega', kar je bilo konec koncev tudi vodilo dnevne politike". To naj bi bila "vsekakor slaba stimulacija za mladega raziskovalca", kakršni ste bili vi. "Preučevanje meščanstva in njegovih vrednot" naj bi v tistem času "kajpak zadelo v kolektivistični obrazec proletarsko- komunistične vizije življenja in njegovih pojavov". "Dejstva", ki "ostajajo", naj bi bila temu priča.

Ker sem bil v letih, o katerih govorite, učitelj na Oddelku za etnologijo filozofske fakultete, torej na univerzi, so me v zvezi z omenjenimi ocenami kajpak zamikala dejstva, o katerih ste trdili, da "ostajajo". Sam si jih nikakor nisem mogel priklicati v spomin, zato sem javno izrazil omenjeno prošnjo. Bil sem (in sem še) prepričan, da gre pri omenjeni oceni - "pač za sedaj", dokler ne bo postreženo z "dejstvi, ki ostajajo" - za golo podtikanje.

Na mojo prošnjo ste se, kolega Ovsec, sicer odzvali, za kar sem vam hvaležen. Toda o "dejstvih, ki ostajajo", še vedno ni sledu. Starim podtikanjem ste dodali nova. Postregli ste nam z neresnicami in ste nekatera ključna dejstva zamolčali, kar ni v čast ne vam, mojemu bivšemu študentu, in ne meni, vašemu bivšemu učitelju. Sicer pa preidiva k dejstvu, ki naj jih nanizam namesto vas.

1. V zvezi z vašo trditvijo, da so bili časi vašega šolanja nenaklonjeni etnološkemu preučevanju meščanstva, kar se, kot pravite, "v bistvu še do danes ni spremenilo", naj ponovim le nekatera svoja stališča.

Leta 1959 sem diplomiral na Oddelku za etnologijo filozofske fakultete z diplomsko nalogo Etnološka problematika slovenskih mest (tipkopis hranijo na Oddelku). V njej sem se ukvarjal z razkrivanjem "vsebine etnološkega preučevanja mestne kulture in mestnega prebivalstva".

V letih 1960/61 sem trdil, da je etnologija specializirana disciplina historiografskega značaja, ki se posveča raziskovanju vsakdanjih, običajnih, tipičnih kulturnih oblik in vsebine vsakdanjega življenja "tistih družbenih slojev in skupin, ki dajejo neki etnični ali nacionalni enoti njen (vsakokratni) specifični značaj" (Glasnik SED, III (1960/61), št.2, str.7). V t.i. meščanski dobi je to prav gotovo tudi meščanstvo. Mar ne?

Ob razgledovanju po težnjah v sodobni etnološki znanstveni teoriji sem leta 1962 ugotavljal, da postaja "vključevanje prebivalstva mest in industrijskih središč v etnografsko obravnavo vse bolj splošna značilnost etnografske vede. Industrijska etnografija, etnografija delavstva, velemestna etnografija itd. se razvijajo v posebna področja enotne etnografske znanstvene discipline" (Slovenski etnograf, XV (1962), str.30).

Leta 1964 sem predložil in obranil doktorsko disertacijo z naslovom Ljubljansko naselje Zelena jama kot etnološki problem. V komisiji za obrambo sta bila profesorja

Vilko Novak in Boris Zihel ter docent Marjan Britovšek, univerzitetni učitelji različnih metodoloških naziranj. Nihče med njimi pa se ni spotikal ob takšne zaključne misli v disertaciji: "Pri opredeljevanju kulturne podobe zelenojamskega naselja je bilo treba ugotoviti, da sta detajlnejša analiza in tej sledeča ocena brez poznavanja istodobne meščanske kulture močno nepopolna. Primerjava bi bila s stališča razrednega ocenjevanja celo neizogibna. ...Tako bi primerjava med predvojno Zeleno jamo in kako ljubljansko vilsko četrtjo v pogledu materialnega položaja, stanovanjske kulture, prehrane, oblačenja, medsebojnih odnosov, kulturnega življenja v ožjem pomenu besede itd. lahko dala res nazoren, otipljiv prikaz socialnih razlik v tedanjem družbenem sistemu. Seveda pa ne bi bila taka primerjava odveč tudi za sedanost" (S. Kremenšek, Ljubljansko naselje Zelena jama kot etnološki problem, Ljubljana 1970, str.132). Ali ni to naravnost klic k preučevanju (ljublanskega) meščanstva? Tudi sicer se ne spominjam, da bi kdaj koga srečal, ki bi takemu stališču nasprotoval, vsaj iz t.i. marksističnih krogov ne.

Uvod v etnološko preučevanje Ljubljane novejšee dobe sem napisal leta 1966. V delu pravim: "Za etnološko podobo Ljubljane so zanimive vse tiste družbene skupine, ki so imele kakršno koli vlogo pri oblikovanju ljubljanskega življenjskega stila. To pa so v bistvu vsi razredi in sloji. Tu ni in ne more biti razlike med nekimi bolj in drugimi manj "preprostimi" plastmi, med delavci, dninarji, obrtniškimi pomočniki in podobnimi na eni strani in kakimi lastniki proizvodjalnih sredstev na drugi. Povsem nemogoče je namreč etnološko opredeliti katerokoli družbeno skupino, ne da bi nam bila poznana podoba vseh tistih grupacij, ki so z njo v takšnem ali drugačnem družbenem in s tem tudi kulturnem odnosu. Položaj delavca je mogoče meriti po položaju delodajalca. Udeležba pri kulturnih dobrinah določenega obdobja je vedno odnosna. Pri opredeljevanju etnološke podobe Ljubljane novejšega časa imamo torej opraviti tudi z načinom življenja fevdalcev in pravih meščanov." (S. Kremenšek, Uvod v etnološko preučevanje Ljubljane novejšee dobe, Ljubljana 1980, str.68-69).

Prepričan sem bil, da sem z omenjenimi deli, napisanimi v šestdesetih letih, pripravil podlago za etnološko preučevanje slovenskih mest, še posebej Ljubljane, in v teh okvirih tudi meščanov v smislu buržoazije, kakršno smo na Slovenskem pač imeli. Nazadnje omenjeno delo je bilo natisnjeno šele leta 1980, vendar je bilo že od svojega nastanka zainteresiranim študentom na voljo. Tudi vam, kolega Ovsec.

2. Iz vašega prispevka v Glasniku se poučimo, da ste diplomirali iz etnologije leta 1973 z diplomsko nalogo Oris družabnega življenja v Ljubljani od začetka XX. stoletja do 2. svetovne vojne. Naloga naj bi bila odlično ocenjena. Mentorstvo pri nalogi in njeno oceno mi pripisujete po krivici. Moje pedagoške zadolžitve pri dodiplomskem študiju so bile v tistih časih drugačne in niso dopuščale mentorstva pri nalogah, kakršna je bila vaša. Tudi iz primerka naloge, ki ga hranijo na Oddelku za etnologijo, je posredno razvidno, da z mentorstvom pri vaši nalogi nisem imel opravka.

Omenjate simpozij Etnološkega društva Jugoslavije o etnološkem preučevanju mestnih in primestnih naselij, ki je bil novembra 1974 v Kruševcu. Bil sem med pobudniki tega srečanja in organizator ter soudeleženec skupine študentov in že

diplomiranih etnologov, ki je za simpozij pripravila več prispevkov o Galjevici. Vi pa ste z nami potovali v Kruševac na vašo željo s svojo temo, s skrajšano diplomsko nalogo. Referati, predstavljeni v Kruševcu, so bili objavljeni v Etnološkem pregledu 13 (Beograd, 1975). Vaš prispevek je takoj po izidu, kot pišete, negativno ocenil Angelos Baš.

Kot rečeno, nisem bil mentor pri vaši diplomski nalogi, nisem bil njen ocenjevalec, v Kruševac niste potovali s prispevkom, ki bi se nanašal na Galjevico. Tudi zato ni bilo ne "moralnih" in ne "pedagoških" razlogov in potreb, da bi vas "branil" pred utemeljeno Baševo kritiko. Vi pa vzklikate: "Kako, milo rečeno, nepedagoško!". In napletate štorije.

Seveda pa, kolega Ovsec, ne moreva mimo dejstva, ki ga ne omenjate, a je pri vsej tej najini pisariji osrednjega pomena. Vendar se tega pri svojem pisanju neposredno ne lotevate. Le ovinkarite.

Za kaj gre?

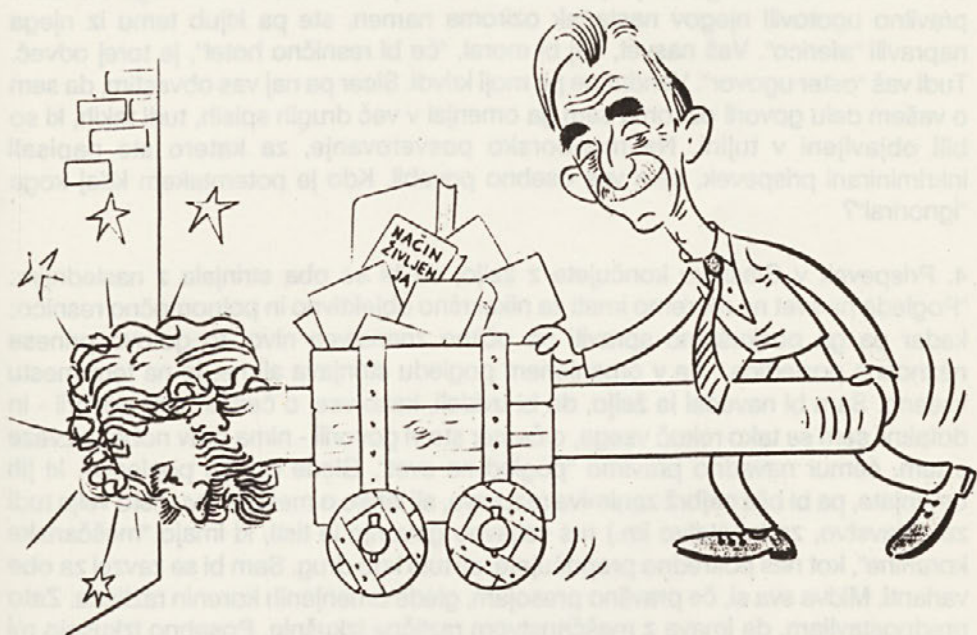
Potem ko ste se prijavili na podiplomski študij, je Oddelek za etnologijo 9. februarja 1974 za vas predlagal dekanatu študijski program. Iz programa je razvidno, da ste si za nalogo izbrali temo z naslovom Metodološki in tehnični okviri etnološkega preučevanja ljubljanskega meščanstva v desetletju pred prvo svetovno vojno. Bil sem vam določen za mentorja pri tej nalogi. Se pravi, da se v vašem spominu mentorstvo pri dveh različnih nalogah nekoliko zapleta. Pravzaprav le pri prvi; za magistrsko nalogo sem prepričan, da se moje vloge ustrezno spominjate. To pripovedujete po ovinkih in navajate vse mogoče in nemogoče razlage.

Z mentorstvom pri vaši nalogi nisem imel veliko dela. Glede naloge ste se oglasili, če se pravilno spominjam, pri meni dvakrat. Prvič, ko sem vam povedal, kako si delo na vaši nalogi predstavljam, in drugič, ko ste mi prišli povedat, da ene od mojih zahtev ne morete ali ne nameravate izpolniti. Ker sem pri zahtevi vztrajal, ni bilo razlogov za nadaljnja sestajanja.

O omenjeni moji zahtevi ste posredno javno spregovorili v knjigi Oris družabnega življenja v Ljubljani od začetka dvajsetega stoletja do druge svetovne vojne (str.8, 136). Šlo je za to, da sem od vas zahteval ustrezno izrabo popisnic prebivalstva Ljubljane za leto 1900 ali za 1910. Leta 1979 ste v navedeni knjigi trdili: "Do sedaj se ni še nihče lotil tega zamudnega in dolgotrajnega dela".

Omenjene naloge vam nisem naložil brez osebnih izkušenj. Kot je razvidno iz razprave Izvir in okolje delavk ljubljanske tobačne tovarne do prve svetovne vojne (Slovenski etnograf, XXIX (1976), Ljubljana 1978, str.91-100), sem sam opravil podobno nalogo za leto 1900. To pomeni, da vaša zgoraj omenjena trditev sploh ni bila resnična. Kar je dala analiza ljubljanskih "cigararic" za razpravo v obsegu šestih strani teksta, bi morala dati vaša analiza ljubljanske "purgarije" za magistrsko nalogo. Očitno sta se najini predstavi o strokovnem in znanstvenem delu v temeljih razhajali pred skoraj dvajsetimi leti, kot se, kot vse kaže, razhajata še danes. Seveda

pa nakazano razhajanje nima prav nikakršne zveze z razlikami v svetovnonazorskih pogledih, političnih prepričanjih, s članstvom v tej ali drugi stranki, o čemer bi nas hoteli po vsej sili prepričati. Gre med drugim le za večjo ali manjšo mero potrpežljivosti pri pridobivanju neoporečnega novega znanja, ki je za resno znanstveno delo neogibno potrebna. Žal pa je vas, kot se zdi, že pred leti bolj mikala "aplikacija" znanstvenih rezultatov. Seveda je tudi ta potrebna, vendar je treba v vsakem primeru pošteno povedati, kdo znanje ustvarja in kdo ga le "aplicira". In kaj "apliciramo"!

BUM!!! (sposojena karikatura)

3. Kolega Ovsec, pritožujete se, da v slovenski etnologiji vašega "pionirskega dela", vašega Orisa družabnega življenja v Ljubljani..., ki naj bi bilo "prvo etnološko delo svoje vrste" v bivši Jugoslaviji "in še kje", ne cenimo dovolj. V njem spregledujemo "skrite" in "nove dimenzije", ne govorimo o vaši metodologiji itn. In ne pišemo ocen. Resnično ste mi krivični! V svojem zapisu "A dejstva ostajajo" v Glasniku SED sem vas opozoril na bibliografiji Maje Godina in Mojce Račič, vi pa me zavračate, da bibliografiji ne prinašata nič novega, da ste zadevni literaturi ves čas sledili. Pa niste! Če bi, ne bi spregledali moje razprave Metodološka usmerjevanja v današnji slovenski etnologiji na primeru etnološkega preučevanja Ljubljane, objavljene v Etnoloških razgledih in dilemah -2 (Ljubljana 1985). Na straneh 48-50 ocenjujem z metodološkega vidika tudi vašo knjigo. Ker po dosedanjih izkušnjah nisem prepričan, da si boste ogledali omenjeno delo, naj prepisem sledeče stavke: "Gledano z metodološkega zornega kota, bi bilo treba preučevanje družabnega

življenja Ljubljčanov, višjih in nižjih družbenih plasti, to je seveda vseeno, bolj vpeti v splošno zgodovinsko dogajanje, tudi v specifične okvire zgodovinskega razvoja Ljubljane, iskati bi bilo treba korelacije z nižjimi sloji ljubljanskega prebivalstva, v kolikor so bile dotlej že poznane. Predvsem pa je študija pokazala, da brez družbenozgodovinske analize nosilcev preučevane pojavnosti, obravnava te, pa če je še tako pritegljiva in obravnavana pojavnost tako zanimiva, ostajamo na površini, le pri predstavitvi gradiva, le na prvi stopnji znanstvenega dela. -Kljub metodološkim pomanjkljivostim pa seveda ne smemo spregledati pomena zbranega gradiva...".

Omenjeni tekst je bil objavljen pred zapisom na platnicah številke Dialogov z obravnavo družabnega življenja v Mariboru Maje Godina, za katerega ste sami pravilno ugotovili njegov nastanek oziroma namen, ste pa kljub temu iz njega napravili "aferico". Vaš nasvet, kaj bi moral, "če bi resnično hotel", je torej odveč. Tudi vaš "oster ugovor". Vendar ne po moji krivdi. Sicer pa naj vas obvestim, da sem o vašem delu govoril oziroma sem ga omenjal v več drugih spisih, tudi takih, ki so bili objavljeni v tujini. Na mariborsko posvetovanje, za katero ste napisali inkriminirani prispevek, sem vas osebno povabil. Kdo je potemtakem kdaj koga "ignoriral"?

4. Prispevek v Glasniku končujete z željo, da bi se oba strinjala z naslednjim: "Pogleda na svet ne moremo imeti za nikakršno objektivno in polnomočno resnico; kadar pa ga poskušamo spraviti na očitno znanstveno nivo, to gotovo prinese neznosne posledice." Se v omenjenem pogledu strinjava ali ne, je na tem mestu vseeno. Sam bi navedel le željo, da bi uvideli, kako vse, o čemer sem govoril - in dotaknil sem se tako rekoč vsega, o čemer ste vi govorili - nima prav nobene zveze s tem, čemur navadno pravimo "pogled na svet". Glede drugih pogledov, ki jih omenjate, pa bi bila najbrž zanimiva razprava, ali lahko o meščanstvu (isto velja tudi za delavstvo, za kmetstvo itn.) res veljavno govorijo le tisti, ki imajo "meščanske korenine", kot nas posredno prepričujete, ali tudi kdo drug. Sam bi se zavzel za obe varianti. Midva sva si, če pravilno presojam, glede omenjenih korenin različna. Zato predpostavljam, da imava z meščanstvom različne izkušnje. Posebno izkušnjo mi je dala tudi razprava z vami. Razmišljam, v kolikšni meri jo lahko uporabim pri ocenjevanju ljubljanskega ali celo slovenskega meščanstva, v kolikšni meri pa gre le za vaše osebne manire. Razmišljam.